

Mossforskaren Elsa Nyholm (1911-2002)

Elsa Nyholm är välkänd bland alla som håller på med mossor i Norden, och faktiskt även bland mossforskare i stora delar av övriga världen. Detta beror förstås på att hennes välgjorda floror, *Illustrated Moss Flora of Fennoscandia* och den oavslutade *Illustrated Flora of Nordic Mosses*, är användbara över stora delar av norra halvklotet. För många är 'Nyholms flora' ett begrepp, men få känner till hur Elsa fick kämpa för att nå sitt mål.

Elsa föddes på en bondgård i Nordanå i Skåne. Redan som barn var hon naturintresserad, och när hon konfirmerades och fick lite pengar att köpa smycken för valde hon istället att köpa sig böcker i biologi. Elsa hade säkert velat studera på universitetet, men eftersom det

på den tiden ansågs opassande att flickor skaffade sig högre utbildning fick hon inte ens ta studenten. Efter några år, då hon tog hand om sin mormor, fick hon i stället gå slöjdskola och sedan hushållsskola.

Under de sena tonåren kom Elsa i kontakt med två personer som skulle betyda mycket för hennes framtida karriär, nämligen kyrkoherden Olof Hasslow och apotekaren John Persson. Dessa hjälpte Elsa att utveckla sitt naturintresse, och väckte också henne engagemang för mossor. När Elsa blev myndig 1932 ansökte hon om arbete på Botaniska museet i Lund, och blev där anställd som tekniskt biträde. Under tiden på museet kunde hon utveckla sitt intresse, dels i sitt arbete och dels under helgerna när hon och kollegorna var ute på botaniska exkursioner. Elsas far hade gett henne en bil som kom mycket väl till pass vid dessa utflykter.

Elsa hade breda botaniska intressen, men det var inom bryologin hon skulle komma att göra sin huvudsakliga gärning. Hon förstod att det behövdes en modern mossflora för norra Europa, och skrev därför med tiden ett provkapitel, som

Här ser vi Elsa Nyholm på en insamlingsresa någonstans i östra Turkiet 1974. Med på exkursionen var även Thor-Björn Engelmark, Tomas Hallingbäck och Kai Wigh. Foto. Tomas Hallingbäck.

hon skulle använda för att söka stöd för sin idé. I Lund var det svårt att få förståelse för detta, men Elsa gav inte upp så lätt. Hon lånade ihop passande kläder och begav sig till Uppsala för att se om folk där var mer positiva till att stödja ett bladmossfloraprojekt. Entusiasmen var här större och så småningom fick Elsa stöd från Naturvetenskapliga forskningsrådet för att arbeta med *Illustrated Moss Flora of Fennoscandia*. Under åren 1954 till 1964 kunde hon tack vare detta anslag arbeta med floran.

År 1964 blev Elsa intendent på mossherbariet vid Naturhistoriska riksmuseet i Stockholm. Hon var nu ansvarig för ett av de större mossherbarierna i världen, med mer än 700 000 mosskollekter. Med arbetet följde även ansvaret för den stora personal av i huvudsak lönebidragsanställda som på denna tid arbetade på mossherbariet. Det krävdes nu en hel del engagemang för att hitta på uppgifter som var meningsfulla både för personalen och för herbariet. Forskningen fick därför oftast vänta till kvällstid. Elsa stannade kvar på sin tjänst i Stockholm tills hon pensionerades, och fortsatte sedan att forska under många år.

Elsa försökte under sin tid i Stockholm få stöd för att skriva en mossflora över Turkiet, och gjorde även insamlingsresor för denna. Efter ett antal försök att få stöd gav hon emellertid upp denna idé, och påbörjade under 1980-talet istället en ny bladmossflora över de nordiska länderna, *Illustrated Flora of Nordic Mosses*, denna gång täckande ett något större geografiskt område än föregångaren. Tyvärr fick Elsa aldrig uppleva att den nya floran blev fullbordad.

Elsa delade gärna med sig av sina kunskaper och försökte uppmuntra andra bryologer. Hon var också intresserad av människorna runt omkring sig, och försökte hjälpa till om någon fick problem. Hon var illa berörd av de orättvisor hon såg runt om i världen, speciellt de som drabbar kvinnor i olika sammanhang.

Förutom all uppskattning Elsa fick för flororna av kollegor världen runt, belönades hon för sitt arbete genom att bli utnämnd till hedersdoktor vid Lunds universitet 1969. Hon var även hedersmedlem i flera föreningar, bland annat

Svenska Botaniska Föreningen och Nordisk Bryologisk Förening.

Att hinna med vad Elsa gjorde under en normal akademisk karriär är beundransvärt. Elsa hade dock till skillnad från de flesta forskare idag ingen som helst akademisk utbildning. Hon motarbetades som kvinna åtminstone till en början i den akademiska världen. Slutligen fick hon sköta om större delen av sina fyra barns uppfostran som ensamstående mor. Tänk dessutom på vilken energi det måste ha krävt att lära sig tillräckligt med engelska för att kunna skriva floran! Elsa hade bara läst ett år engelska i skolan och studerade därför språket med hjälp av Linguaphone-kurser innan hon somnade om kvällen. Eftersom hemmet krävde mycket arbete när barnen var små gick Elsa därtill upp mitt i natten och arbetade med floran. Det var den enda tiden hon fick lugn och ro. För att klara detta krävdes säkerligen ovanligt stora portioner av entusiasm, hängivenhet och envishet.

- Tack till Kerstin Nyholm och Nils Malmer som varit vänliga nog att förse mig med information om Elsa Nyholms liv.

LARS HEDENÄS

Adress: Naturhistoriska riksmuseet, Sektionen för kryptogambotani, Box 50007, 104 05 Stockholm
E-post: lars.hedenas@nrm.se